

เทศน์เช้า วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาใจเสียใจ เวลาคนใจเสีย เห็นใหม่ เวลาถ้าใจเสีย ทุกอย่างเสียหมด ถ้าใจดี คนเข้มแข็ง คนมีหลักจุดยืน เวลาเกิดวิกฤติขึ้นมามันจะแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ได้ แต่ถ้าคนใจเสีย เห็นใหม่ ใจสำคัญมาก แต่เวลาโลกมองกัน ใจคือความรู้สึก พอความรู้สึกขึ้นไป มองแต่ความรู้สึก เห็นใหม่ ถ้าศีลธรรม จริยธรรมเกิดมาจากไหน? ประเพณีวัฒนธรรมก็เกิดมาจากไหน?

เกิดมาจากการสั่งสมใจ จากรุ่นต่อรุ่น จากรุ่นต่อรุ่นนะ มาเป็นการตกผลึกในสังขมใจ ถ้าคนเข้าใจสภาวะแบบนั้น รากเหง้าของชีวิตนะ ถ้ารากเหง้าของชีวิต เรามีที่ไปที่ไป เราจะไม่ลืมตัวเอง ถ้าลืมตัวเองเราไปตามเขาหมดเลย ถ้าไปตามโลกนะ โลกพิสูจน์ได้ทางวัตถุ ถ้าพิสูจน์ทางวัตถุ สิ่งนั้นเป็นความเจริญ ถ้าเป็นความเจริญนะ ถ้าใจดี มันยังกลับมาเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าใจของเราดีนะ ทุกอย่างจะเป็นประโยชน์หมดเลย แต่ถ้าใจของเราไม่ดีนะ อะไรจะมีประโยชน์ขนาดไหน...

คูสิ เราเคยมีเพื่อนนะ เป็นชาวยุโรปเคยมาบวช เขาบอกเขามีทุกอย่างเลย นี้นี่เหมือนนี่วิเศษเลย นี้นี่ของเขานี้นี่วิเศษคือว่าเขาขอพ่อได้ เขาเป็นลูกชายคนเดียวนะ แล้วพ่อมีฐานะมาก เขาบอกเขาจะขออะไรก็ได้ ในโลกนี้ต้องการสิ่งใดก็ได้ พ่อได้ๆ ไป เห็นใหม่ คูสิใจมันไม่มีวันพอใจ เขาบอกเขาได้ทุกอย่างเลย อะไรก็ได้ เพราะพ่อเขามีฐานะมาก สุกท้ายแล้วอยากจนไม่มีที่สิ้นสุด คืออยากฆ่าตัวตาย

นี่เพราะมันอยากหมดแล้ว ยาเสพติด ทุกอย่างในโลกนี้เขาทำกันนะ เขาทำทุกอย่างเลย แล้วความอยากมันไม่มีวันพอ มันทะยานอยาก มันไปตลอดไป ถึงที่สุดอยากจะฆ่าตัวตาย พ่อบอกว่า “เอ็งอย่าทำอย่างนั้นเลย เอ็งเอาเงินไปเที่ยวรอบโลก” พ่อเที่ยวไป มันไปอินเดีย เห็นใหม่ พอมาอินเดีย มาศึกษาชีวิตแล้วก็มาบวช บวชก็มาศึกษานี้ไง

เขายกวัตถุดิบนี้ทุกคนต้องไปหามา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “อำนาจเหมือนกับไฟ ทุกคนเข้าไปกอดไฟ แต่ทุกคนก็ปรารถนากัน” อยากมีอำนาจ อยากมีอำนาจวาสนา อำนาจวาสนา เพราะอะไร เพราะมันเป็นไม่มีที่สิ้นสุดไง สิ่งทีสิ้นสุดได้คือว่าต้องใจดี

ถ้าใจดี เห็นไหม เวลาสมบัติของจักรพรรดิ ขุนคลังแก้ว ขุนนางแก้ว ทุกอย่างเป็นแก้วหมด เพราะอะไร เพราะเขาสร้างสมมา จักรมันจะหมุนไปตลอดเวลา สิ่งนี้เกิดมาจากไหน สิ่งนี้เกิดมาจากการสะสมการสร้างสมมานะ ถ้าเราไม่เคยสร้างสิ่งใดมา เวลาเกิดมาชาติปัจจุบันนี้ เห็นไหม ทุกคนก็ปรารถนาอยากจะได้ตามความปรารถนา แล้วไม่ได้สมความปรารถนาเลย

คูตี เวลาเราจบมาจากการศึกษา จบมาเห็นไหม บางคนนะ การศึกษามามีปัญญามากกว่าเลย แต่โอกาสของเขาไม่มี การประกอบการงานแล้วไม่ได้สมความปรารถนา ถ้าเอาเทียบกันทางวิชาการ วิชาการเขาเข้มกว่า เขารู้หมด เขาทำได้หมดเลย แต่เขาควบคุมไม่ได้ เขาควบคุมตัวแปรต่างๆ ไม่ได้ ถ้าเขาควบคุมตัวแปรต่างๆ ไม่ได้ นี่คือการกรรม

นี้ทำมาและไม่ทำมา ถ้าเราทำของเรา มา สิ่งที่ทำมานี้เป็นเรื่องของข้างนอกนะ แต่สิ่งที่ทำมาของข้างใน เห็นไหม ข้างในหมายถึงว่าหัวใจมันมีสติมีสัมปชัญญะ สิ่งใดเกิดขึ้นมามันจะมีสติของเขา เขาจะไม่ตามกระแสไปหนึ่ง เขจะมีจุดยืนของเขาหนึ่ง เขาจะแก้เหตุการณ์วิกฤติได้ เห็นไหม นี่ใจดี

ถ้าใจดีนะ มันเริ่มต้นมาจากปฏิสนธิจิต ถ้าจิตดวงนี้มาเกิดดี เห็นไหม ลูกของเราเวลาเราอ่อนวอนกัน ลูกของเราเกิดมาอยากให้เป็นคนที่ดี แล้วเวลาเกิดขึ้นมาแล้ว ทางวิทยาศาสตร์อีกล่ะ เขายกมาว่า เวลาเกิดมาแล้วเด็กต้องเลี้ยงตามทฤษฎีของเขาเลย แล้วเวลาเลี้ยงกันไปแล้ว มันจะเป็นสมความปรารถนาไหมล่ะ?

นี่พิสูจน์กันได้แต่ข้างนอกนะ แต่ถ้าเรื่องของกรรมมันครอบคลุมหมด กรรมเป็นแดนเกิด กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมควบคุมเราหมดเลย แล้วกรรมดีกรรมชั่วไง ถ้าเราได้ฝึกอย่างนี้ เราเข้าใจเรื่องของหัวใจ มันจะยับยั้ง การยับยั้งของเราคือการขัดเกลากิเลส เพราะกิเลสมันตามกระแสไปทั้งหมด แต่ถ้าเป็นความดีล่ะ?

นี่รถมันต้องมีเบรกและมีคันเร่ง เห็นไหม ถ้ามีคันเร่ง ถ้าสิ่งที่เป็นความดี เขาว่าคำริชอบ คำริชอบ คำริตรงไหนล่ะ ถ้าคำริตามความเห็นของตัวเองนะ คำริชอบก็ความพอใจของเราแน่แหละ แต่เวลาเห็นไหม “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” สมควรแก่ธรรมนะ

เวลาเราปฏิบัติธรรม เห็นไหม เราต้องการมีความสงบของใจ เวลาจะฆ่ากิเลสต้องใช้ปัญญาะ เราก็ใช้ปัญญาของเรา แล้วมันก็โล่งว่าง มันไม่สมควรแก่ธรรมหรือ มันสมควรแก่กิเลส เราออกไปปฏิบัติไป เราปฏิบัติสนองกิเลสของเราเอง ถ้าปฏิบัติสนองกิเลสของเราเอง มันไม่สมควรแก่ธรรม มันจะไม่เป็นตามสัจจะความจริงหรือ

ถ้าเป็นสัจจะความจริงมันลองผิดลองถูกใจ หนึ่งต้องลองผิดลองถูกก่อน เห็นไหม หนูปากคอก เริ่มด้วยหนูปากคอก เรื่องพื้นๆ นี่ สิ่งที่เป็นเรื่องพื้นๆ คุณทำไมเวลาเราเห็นกัน เรื่องอยู่เรื่องกินนี่เป็นเรื่องใหญ่หรือ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเสขियัตตร เสขियัตตรนะ เวลาฉันอาหารก็สอน เวลาพิจารณาอาหารก็ต้องสอน เวลาจะสอนเพราะอะไร?

เพราะเวลามันเข้าไปที่คับขันไง เวลาเราไม่เคยทุกข์มันจะไม่เคยยากหรือ พระนะเวลาออกประพฤติปฏิบัติ เข้าป่าไป เห็นไหม คุณ ๓ วัน ๔ วันอยู่ในป่าไม่มีอาหารเลย ไม่เคยเจอบ้านคนเลย จะทำอะไร เวลาเราแบกบาตรแบกกลดออกธุดงค์ไป เห็นไหม เดี่ยวนี้ปัจจุบันนี้บ้านเรือนมันมาก เวลาไปที่ไหนมันเจอแต่คนไง ถ้าแล้วไม่เจอคนนะ เราเข้าป่าไป เราจะไปบิณฑบาตจากที่ไหน?

เพราะเรื่องอย่างนี้มันได้จับสมทุกวัน มันจะเป็นตัวเร้าในหัวใจของเรา เราจะยับยั้งขนาดไหน เราจะแสดงไม่แสดงกิริยาไม่แสดงออกมา แต่หัวใจมันเป็นกังวล ถ้าหัวใจเป็นกังวลนะ สิ่งที่เป็นกังวลอยู่นี้ การฝึกฝนเกิดตรงนี้ไง แล้วถ้าเราขัดขวางมัน ถ้าเราขัดขวางคือพิจารณาก่อน เรายับยั้งก่อน เห็นไหม สิ่งนี้เพราะอะไร?

เพราะเรื่องของร่างกายนะ เรื่องของร่างกายนี้เป็นเรื่องของสมมุติเพราะอะไร เพราะเรื่องของร่างกายมันแปรสภาพตลอดเวลา แล้วมันเป็นโอกาสๆ หนึ่งในชีวิตหนึ่งเท่านั้นเอง ถ้าเราจะปรนเปรอขนาดไหนก็เหมือนกับเราปรนเปรอหรือเราพยายามถนอมรักษาสິงที่ไม่มีมีนะ

ชีวิตนี้ จิตนี้มี ปฏิสนธิออกจากกรรมมารดานี้มี แต่ร่างกายนี้เหมือนไม่มี เหมือนไม่มีเพราะอะไร เพราะมันแปรสภาพไป มันแปรสภาพตลอดเวลา แล้วถึงที่สุดแล้วมันต้องย่อยสลายไปกรรมคาของมัน แต่มีชีวิตของเรา เราก็ถนอมรักษาของเรา สิ่งที่ไม่มีแล้วเราไปถนอมรักษามัน แล้วสิ่งที่มีเรากลับไม่มองใจ สิ่งที่มีคือหัวใจใจ ที่ว่าใจดีและใจไม่ดี ถ้าใจดีนะ จะยืนตัวอยู่กับสภาวะของใจ แล้วสิ่งต่างๆ ของวัตถุนี้มันจะแปรสภาพไป มันก็เป็นโอกาส

นี่ผลของวิญญูะ เราเกิดเป็นอะไร เราเกิดเป็นสถานะอะไร นี่วิญญูะเกิดมาในสถานะนั้น เราจะดูแลรักษาสิ่งนี้ไป แล้วดูแลสิ่งนี้เพื่ออะไร เพื่อการฝึกฝนใจ เพื่อใจให้มันเข้มแข็งขึ้นมา ให้ใจมีจุดยืนขึ้นมา ใจดีขึ้นมาแล้วสรรพสิ่งดีหมด แล้วเข้าใจหมดนะ เห็นความเป็นไปของโลกนะ เห็นความเป็นไปของการเกิดและการตาย

การเกิดเกิดมาจากไหน เกิดมาจากไหนนะ เกิดไม่ใช่เกิดมาจากไหนอย่างเปล่านะ การเกิดนี้มันมีเหตุอะไรถึงมาเกิดในสภาวะแบบนี้ เพราะอะไร เพราะบุพเพนิวาสานุสติญาณ เพราะมันมีเหตุใจ มันมีเหตุมีปัจจัย มันถึงมาเกิดในสภาวะอย่างนี้

คูตี เวลาเราเกิดมาแล้ว เห็นใหม่ ความสมความปรารถนาไม่สมความปรารถนาเป็นเรื่องของกรรม เรื่องของกาลเวลา เรื่องของโอกาส เรื่องของสิ่งต่างๆ แล้วเราเกิดมาแล้ว เราถึงสภาวะแบบนี้ สิ่งนี้มันบีบคั้นอยู่แล้วเพราะอะไร เพราะมันเป็นแม่แบบมา มันเป็นแบบมาแล้วนะ มันบีบแบบนี้ออกมาเป็นเรา

แล้วในปัจจุบันนี้ เราต้องไปแก้ไขอีกใจ นี่ในปัจจุบันธรรมใจ อดีตอนาคตแก้ก็ไม่ได้ ในปัจจุบันนี้มันเป็นเรา สถานะของเราทุกคนยืนอยู่บนจิตของแต่ละคน ไม่ต้องน้อยเนื้อต่ำใจว่าเราไม่เหมือนเขา เราไม่เสมอเขา เราต่ำกว่าเขา เราสูงกว่าเขา อันนั้นมันเป็นแบบออกมาแล้ว กรรมมันเป็นแม่แบบให้เราเกิดมาสภาวะแบบนี้แล้ว แล้วกรรมอันนี้มันก็ย้อนกลับมาที่ใจอีก

ถ้าย้อนกลับมาที่ใจ มันมีความเชื่อใหม่ คนมีความเชื่อใหม่ มีจุดยืนใหม่ ถ้ามีจุดยืนขึ้นมา มัน
ฝันได้นะ การฝันของเรา เราฝันในความสะดวกสบายของเรา คุณสิ เวลาเราเดินจงกรม เรานั่งสมาธิ นี่
กิริยวัตถุ กิริยา เห็นใหม่ การเคลื่อนไปมันเป็นกิริยาของเรา แล้วเราสละออกเพื่ออะไร?

ขณะสละออกเพื่อนั่งสมาธิ เวลานั่งสมาธิ ถ้ามันเคลื่อนไหวไป เห็นใหม่ การเคลื่อนไหว เรื่อง
เวทนามันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เราถึงไม่เห็นมันไง แต่การไม่เคลื่อนไหว การคงที่อยู่ การกดถ่วง
การกดทับของใจมันมี ถ้าการกดถ่วงกดทับของใจมันมี ตรงนี้มันจะเริ่มทำให้ย้อนกลับให้จิตเป็นสมาธิ
ได้ ถ้าจิตไม่เป็นสมาธิ มันก็ไหลไปเหมือนกับเราก้าวเดินอยู่ เราพลิกเพลง เราเปลี่ยนอิริยาบ
ตลอดเวลา เราจะไม่เห็นอะไรเลย เราจะจับสิ่งใดไม่ได้เลย นี่เป็นธรรมชาติ เป็นสัญชาตญาณของ
มนุษย์

แต่ขณะที่เรานั่งสมาธิ เห็นใหม่ นี่กิริยวัตถุ เราสละสิ่งนั้นมา เราฝันใจของเราขึ้นมา เหมือนกับ
เราเริ่มกันเชื่อนเลย ถ้าเรากันเชื่อน มันมีน้ำ เราจะได้น้ำ เรากันเชื่อนแล้วไม่ได้น้ำ เห็นใหม่ เรากันเชื่อน
ไม่มีน้ำมันก็ไม่มีน้ำ กันเชื่อน เชื่อนไม่มีฝนตกเลย มันก็ไม่ได้น้ำเหมือนกัน อำนาจวาสนาของเรา ถ้าเรา
ตั้งใจของเรา เราจะทำของเราขึ้นมา จิตมันจะมีโอกาสของมันขึ้นมา

ถ้าจิตมีโอกาสของเราขึ้นมา สิ่งที่มีมันเป็นสมาธิ นะ สิ่งที่เป็นสัจจะความจริงนะ ในปัจจุบันนี้
ศาสนาเจริญในภาคปริยัติ เวลาภาคปริยัติเจริญขึ้นมา เราก็ศึกษากันมา มันเป็นอย่างนั้น มัน...มันเป็น
สัญญาอารมณ์หมดเลย นี่สมาธิเป็นอย่างนั้น ปัญญาเป็นอย่างนั้น มันปล่อยวาง มันเป็นสัญญาอารมณ์
มันไม่เป็นความจริงใจ

ถ้าเป็นความจริงนะ เป็นความจริงมันสะท้อนหัวใจ สันติภูริโก เห็นใหม่ ดูเวลาครูบาอาจารย์
ท่านบอก “แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่งอยู่ตรงหน้าก็ไม่ถาม” ไม่ถามเพราะมันแน่ใจใจ
มันแน่ใจ มันเป็นไป

นี่เราก็แน่ใจ แต่แน่ใจโดยกิเลสเพราะอะไร เพราะเวลาเหตุผลมันเปลี่ยนไปนะ อารมณ์นี้ก็เปลี่ยนไป แต่ถ้ามันเป็นความจริงนะ เหตุผลจะเปลี่ยนไปขนาดไหน โลกนี้จะกว่าจะพินาศไปขนาดไหน ใจนี้ไม่เคยหวั่นไหวเลย

ถ้าใจเข้มแข็ง สรรพสิ่งทุกอย่างมันจะเป็นประโยชน์หมดเลย เป็นประโยชน์เพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเห็นเป็นของสมมุติ เห็นเป็นของแบบมันไม่มีอยู่แล้ว มันไม่มีอยู่แล้วนะ สรรพสิ่งนี้ไม่มีอยู่แล้ว คุณ วัตถุประสงค์ขนาดไหน เราสร้างมาขนาดไหน รอแต่การซ่อมแซม รอแต่การบำรุงรักษาตลอดไป โลกนี้ไม่มีหรอก

เวลาวิปัสสนาไปนะ ถ้าเป็นสัจจะความจริงปัจจุบันนะ เวลาอยู่กับจิตมันแยกออกจากกัน เห็นไหม โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง มันปล่อยวางจนไม่มีสิ่งใดเลย โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง มีแต่ใจเราอันเดียว ไม่มีสิ่งใดเลย นี่ยังเป็นแค่จิตกับกายมันแยกออกจากกัน แล้วตัวจิตมันมีอะไรล่ะ?

ตัวจิตมันยังมีกามราคะ มันยังมีความผูกใจของมันอยู่ ความกามราคะคือว่ามันพอใจตัวมันเอง ถ้าพอใจตัวมันเอง มันก็ต้องพอใจคนอื่น ถ้ามันไม่พอใจตัวมันเอง มันจะไปพอใจคนอื่นได้อย่างไร? แล้วพอใจคืออะไรล่ะ? นี่ภวาสวะ คือภพ คือสถานที่ตั้ง คือความเป็นไปของจิต

ถ้าจิตเข้มแข็งมันมี โอกาสของมันขึ้นมา มันจะย้อนกลับมาหาตัวมันเอง ถ้าจิตไม่เข้มแข็งนะ แค่นี้มันก็กว้างๆ มันเป็นความว่างๆ เพราะอะไร ขณะที่อารมณ์มันคิดออกไปข้างนอก มันก็เป็นการกระทบกระทบกันอยู่แล้ว ขณะที่มันปล่อยวางขึ้นมา มันก็เป็นความว่าง ว่างชั่วคราวไง แต่มันมีไฟสุมขออนอยู่

ถ้าไฟสุมขออน จิตเราจับไฟสุมขออนขึ้นมาวิปัสสนา มันจะละเอียดเข้าไปอีก ละเอียดเข้าไปจนถึงที่สุดมันปล่อยอีก ปล่อยอีกแล้วตัวอะไรล่ะ นี่ตัวจิตเดิมแท้ที่ส่องใสๆ ความส่องใสที่นิพพานนี้เป็นเมืองแก้ว นิพพานเป็นอะไร ก็วิตถวารกันไป นิพพานเป็นอะไร นิพพานคือสิ่งที่มันรู้เท่า เห็นไหม ครูบาอาจารย์บอกว่า “นิพพานมันสิ่งที่มีอยู่นะ นิพพานคงที่” สิ่งที่คงที่เราก็อ้างกันไป จิตพระอรหันต์ จิตพระอรหันต์..

จิตพระอรหันต์ไม่มี! ถ้าจิตมันมี จิตมันเป็นภาวะ แต่อริยภูมิ อริยภูมิ ภูมิที่มันพัฒนาขึ้นไป มันมี สิ่งของมันมี พอถึงที่สุดแล้วจิตพูดถึงไม่ได้ ถ้าจิตคืออตตะ ถ้าเป็นจิตอยู่ยังเป็นอตตะอยู่ ถ้าพูดถึงถ้าไม่มี ไม่มีทำไมนิพพานเป็นคงที่ละ เห็นไหม มันมีเหมือนไม่มี ไม่มีเหมือนมี

แล้วสิ่งนี้ถ้ามันเป็นการที่เราสื่อสารกันได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องสื่อสารแล้ว เพราะมันเป็นวิมุตติ มันพ้นจากสมมุติบัญญัติ ถ้ามันเป็นสมมุติบัญญัติได้ ถ้าบัญญัติขึ้นมาบีบ มันต้องมีการโต้แย้งกันแน่นอน

ถ้ามันเป็นปริยัติ เห็นไหม “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส” สิ่งที่ส่องใสมันเข้าคู่กับเศร้าหมอง ถ้านิพพานสว่าง สว่างมันคู่กับมืด ว่างขนาดไหนมันก็คู่กับใครเป็นคนว่าว้าง มันก็มีอยู่ตลอดไป ถึงที่สุดนะ อริยภูมิ แต่ความเป็นไปของจิตมันนะ ถ้าจิตมันเข้มแข็งขึ้นมา มันเข้าใจของมันเอง แล้วมันพิจารณาของมันเอง แล้วจิตมันอยู่ไหนล่ะ?

จิตมันก็อยู่ที่หัวใจของเรา อยู่ในร่างกายของเรา เพราะเรายังมีชีวิตอยู่ คนตายเท่านั้นหมดโอกาสนะ ถ้าคนยังมีโอกาสอยู่ เห็นไหม ศาสนาพุทธนี้สำคัญตรงนี้ไง ชาวพุทธเรามหาศาลเลย แต่เป็นชาวพุทธทะเบียนบ้าน ไม่เข้าใจเรื่องหลักเกณฑ์ของศาสนา เวลาศีล ๕ เห็นไหม ว่าต้องขอศีลกัน เป็นพิธีการไปหมด ต่อไปนี่จะเป็นพิธีการไปหมด คอมพิวเตอร์มันทำได้ดีกว่านี่นะ แล้วเราก็ก็นั่งแต่สภาวะแบบนั้น

แต่ถ้าเราเชื่อเรื่องใจของเรา เราเชื่อเรื่องความรู้สึกของเรา เราทำกลับมาหาความรู้สึกความจริงของเรา เห็นไหม ความจริงกับความปลอม การศึกษานะเป็นสัญญา เป็นความปลอมหมดเลย ถ้าเป็นของจริงขึ้นมา เราจะกระเทือนหัวใจของเรา เราจะมีความสุขในหัวใจของเรา แล้วเราจะเข้าใจชีวิตของเรา แล้วเราจะพาชีวิตเรารอดไม่รอด

ถ้าพาชีวิตเรารอดนะ มันไม่ต้องโอกาสไปเกิดอีก โอกาสไปอีกก็เหมือนไปจำคุกอีก เห็นไหม ไปจำคุกในสถานะอะไร สถานะของเทวดา ของอินทร์ ของพรหม หรือไปจำคุกในสถานะของมนุษย์ก็ชีวิตหนึ่งไป จำคุกตลอดชีวิตสถานะนั้น แต่ถ้ามันรอดนะ มันไม่ต้องไปจำคุกอีกเลย จะไม่ไปเกิดอีกเลย

เกิดในสถานะไหนก็จำคุกในสถานะนั้น จนกว่าจะหมดวาระ ก็หมดชีวิตก็ไปก็หมุ่กันไป เห็นไหม นี่ผลของวิญญู ถ้าเอาชีวิตรอด นี่คุณค่าของศาสนา

แล้วเราก็คงมาพบศาสนา โอกาสได้ทำบุญก็โอกาสได้ทำบุญเพื่อชีวิตจิตใจของเรา เพื่อความดีของเรา แต่ถ้าเราได้แก้ไขของเราจนเราไม่มีเหตุมีผล ไม่มีเหตุจะต้องไปจำคุกอีก ไม่มีเหตุที่ต้องแปรปรวนอีก เห็นไหม เราเอาชีวิตรอดได้ เราถึงพบพระพุทธศาสนานี้ ศาสนาสาคัญอย่างนี้ แล้วคนมองข้าม คนมองไม่เข้าใจ คนไปมองแต่เรื่องเปลือกๆ เรื่องพิธีกรรม เรื่องจากภายนอก

แต่เรื่องสัจจะความจริง มันเป็นระหว่างใจสู่ใจ จากใจดวงหนึ่งให้กับใจดวงหนึ่งเท่านั้น ถ้าเป็นวิชาการแล้วโต้แย้งกันตลอดเวลา แต่จากใจดวงหนึ่ง จากใจของครูบาอาจารย์ที่มีความรู้จริงอันนี้ จะเข้าถึงใจของเราถ้าเราปฏิบัติตามวาระของจิตที่มันพัฒนาไป ไม่ใช่ว่ามันจะเป็นไปตามที่เราต้องการ

ถ้าเราต้องการนะ กิเลสมันต้องการ เห็นไหม นี่ค้นหาความทะยานอยาก แต่เราพัฒนาของเราไป เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป ถึงที่สุดแล้วเราจะเอาชีวิตรอดได้เพราะอะไร เพราะว่าความเพียรชอบ ถ้ามีการกระทำ มีความเพียร คุณสิหิวกระหายขนาดไหน ถ้าไม่ตัดอาหารใส่ปาก มันจะอึดท้องได้ไหม?

ถ้าเราไม่มีการประพฤติปฏิบัติ ไม่มีพัฒนาการของจิต จิตมันจะพัฒนาไปได้ไหม เหมือนกันเลย ความเพียรชอบเหมือนกับตัดอาหารใส่ปาก อาหารใส่ปากก็ลงไปอยู่ในกระเพาะ มันก็มีความอึดขึ้นมา ถ้าเราวิวัฒนาการของความเพียรชอบ เราทำความเพียรของเราไป แล้วความเพียรนะ ถ้ากิเลสมันสอดเข้ามา มันก็เป็นความเพียรของกิเลส เราก็พลิกแพลงต่อไปเรื่อยๆ มันก็เป็นความเพียร มันลองผิดลองถูกไปมันก็ความเพียรมันขมิมาปฏิบัติทา แล้วก็มันเป็นมรรคขึ้นไป จนถึงที่สุดเอาชีวิตรอดได้ เอวัง